

Om behovet for FoU-tillatelser og innretning av disse

Bakgrunn

Forskningstillatelser er en særtillatelse som gis med hjemmel i laksetildelingsforskriften. Forskningstillatelser er en av flere særtillatelser. Særtillatelsene har som formål som angitt i akvakulturlovens § 1:

§ 1. Formål

Loven skal fremme akvakulturnæringens lønnsomhet og konkurransekraft innenfor rammene av en bærekraftig utvikling, og bidra til verdiskaping på kysten.

og i Laksetildelingsforskriften

§ 1-1. Formål

Forskriften skal bidra til at akvakultur av laks, ørret og regnbueørret blir lønnsomt og konkurransekraftig innenfor rammene av en bærekraftig utvikling, og bidra til verdiskaping langs kysten.

og § 6-1. **Særlige formål**

Akvakultur av matfisk til forskning skal bidra til å utvikle kunnskap som kommer akvakulturnæringen til gode, blant annet om driftsformer, teknologi, biologi, ernæring, fiskehelse og fiskevelferd.

Innretningen med FoU-tillatelser er en av verktøyene til virkemiddelapparatet til å legge til rette for forskning og utvikling, med et formål å øke lønnsomheten og ta ned økonomisk risiko for enkeltaktører i en videreutvikling av sjømatproduksjonen i Norge. Behovet for dette virkemidlet har økt som følge av strengere krav om bærekraftig utvikling både i forhold til FNs mål om bærekraftig utvikling og i forhold til kravene som følger av gjennomføring av Europakommisjonens Green Deal. Det siste som en konsekvens av EØS-avtalens bestemmelser. I tillegg kommer de nasjonale klimamålene.

Kravene om endringer i produksjonen gjelder i størst grad innenfor miljømessig bærekraft. Skal FNs mål om bærekraftig utvikling oppfylles, må den totale matproduksjonen opp og de totale miljøpåvirkningene bli vesentlig lavere enn i dag. Selv om sjømatproduksjon ved akvakultur ligger godt an sammenliknet med annen animalsk matproduksjon, må miljøfotavtrykkene bli vesentlig mindre.

Omstillingene som må til for å nå målene, er betydelige. Dette vil kreve vesentlig kunnskapsutviklingen overgangperioden er det i praksis ikke mulig å forutsi hvordan nødvendige investeringene for bærekraftig utvikling kan dekkes inn i et fremtidig marked. Det er i denne sammenheng dessuten svært viktig å huske at investeringer i ny teknologi og bruk av "nye" råvarer i fiskefiskefôr forutsetter at disse både er økonomisk bærekraftig og at miljøfotavtrykkene til produktene blir lavere. Beregninger av produktenes fotavtrykk (fisk eller andre akvatiske produkter) må baseres på livsløpsanalyser og ikke bare på f.eks. fiskefôrets forbedringer når det gjelder miljøforavtrykk. Økonomisk bærekraftig utvikling alene er ikke tilstrekkelig, hverken for det enkelte ledd eller for hele verdikjeden.

Utvikling av fiskefôr for å oppnå et vesentlig redusert klimafotavtrykk, er både av Regjering og Stortinget vedtatt som viktig mål i sjømatproduksjonen. Samfunnsoppdraget om bærekraftig fôr¹ som Regjeringen lansert, har som mål at alt fôr til oppdrettsfisk og husdyr skal komme fra bærekraftige kilder og bidra til å redusere klimagassutslippene i matsystemene. I lansering av samfunnsoppdraget ble det anslått at investeringsbehovet for å skalere opp produksjonen av fôrråvarer basert på kultivering av ulike mikroorganismer og insekter er på 50 milliarder NOK for å oppnå 700 000 tonn tilgjengelig for fiskefôrproduksjon. Dette uten at man nå vet i hvilken grad dette vil bidra med å redusere klimafotavtrykket til laksen.

Selv om NFR har fått ansvaret og tildelt noe midler for å realisere samfunnsoppdraget, forutsetter utviklingen også at all teknologi som benyttes bidrar til reduserte miljøfotavtrykk og at alle ledd i produksjonen bidrar med kunnskapsutvikling bl.a. basert på anvendt forskning. Det er i denne sammenheng at FoU-tillatelser er særlig viktige for å bidra til den nødvendige utvikling.

Status

I dag er det Fiskeridirektoratet som forvalter gjennomføringen av virkemidlet FoU-tillatelser. Uten å gå nærmere inn på hvorfor (i vedlagte ubesvart brev fra Sjømat Norge til Fiskeridirektoratet er noe av dette belyst), fungerer ikke ordningen i forhold til målsetningene omtalt innledningsvis. I korthet settes det nå så spesifikke krav knyttet til vilkårene at det ikke gis grunnlag for anvendt forskning gjennom FoU-tillatelser. Et annet element er at tildeling av tillatelsene fremstår som tildeling til enkeltprosjekter og ikke som et grunnlag for å dekke kontinuerlig kunnskapsutvikling eller dekker beredskapsbehovet for slike tillatelser i forbindelse med utvikling av vaksiner. Effektiv sykdomsforebygging er et viktig virkemiddel for å få ned klimafotavtrykket til laksen. Det er den anvendte forskning som i stor grad bringer sjømatproduksjonen videre, og dette bygger på resultater fra FoU-institusjoner og på empirisk kunnskap fra industrien. Å sette samme vitenskapelige krav til utvikling som for prosjekter som f.eks. finansieres av NFR, er i praksis en nedbygging av virkemidlet til ulempe for utviklingen av sjømatproduksjonen i Norge. Det negative ved dette er forsterket ved nedgang i investeringskapital som følge av innføringen av grunnrenteskatten.

Konklusjon

FoU-tillatelser som virkemiddel for bærekraftig utvikling av sjømatproduksjonen basert på havbruk, er en forutsetning for å kunne nærme seg målene. Hovedområdene for kunnskapsutviklingen vil være fôrutvikling og vaksineutvikling, mens andre temaer som f.eks. utvikling av nye ikke-medikamentelle metoder for kontroll med lus også må kunne dekkes. Det er viktig at virkemidlet fungerer for anvendt forskning som kan bygge vitenskapelig kunnskap, men også på dokumentert empirisk kunnskap.

På basis av ovenstående bør rammene for FoU-tillatelser eller "*kunnskapsutviklingstillatelser*" bygge på følgende:

¹ <https://www.forskningsradet.no/forskningspolitikk-strategi/ltp/for/>

- Tillatelser skal ha som formål å utvikle og videreutvikle fôrkonsepter, vaksiner eller sykdomsforebyggende tiltak som kommer akvakulturnæringen til gode
- Løpende, vederlagsfrie tildelinger av slike tillatelser uten antallsbegrensning
- Tillatelsene kan være tidsbegrenset, men det må være en forutsigbarhet for forlengelse ved utløpet av tidsbegrensningen
- Fornyelse av tillatelsene skal gis så lenge tillatelsene har vært drevet i samsvar med formålet
- Det må kunne gis tillatelser basert på søknader som beskriver et overordnet formål, og ikke kun på grunnlag av beskrivelser av spesifikke prosjekter
- Avgrensingen av tillatelser kan ta hensyn til om tillatelsene skal benyttes til å utvikle eller videreutvikle bærekraftige fôringredienser og fôrkonsepter eller nærmere presiseringer knyttet til de andre nevnte formålene
- Tillatelser kan tildeles både for akvakultur av matfisk i sjø og matfisk og settefisk på land

Sjømat Norge er landsforeningen for fiskeri- og havbruksnæringen. Vi er Norges største sjømatorganisasjon, og dekker hele verdikjeden fra fjord til bord i norsk sjømatnæring. Foreningen representerer over 800 medlemsbedrifter med omtrent 18.000 ansatte innen fiskeindustri, havbruk, fôrproduksjon, biomarin industri, teknologi og service, sjømatrederi og fiskehelse. Blant medlemsbedriftene er både små, lokaleide familiebedrifter og store multinasjonale selskap i sjømatnæringen. Sjømat Norge arbeider for å sikre stabile rammebetingelser for den norske fiskeri- og havbruksnæringen.